

Sygn. akt V CSK 121/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa P.-M. Spółki z o.o. z/s w L.

przeciwko Skarbowi Państwa - Staroście Powiatu P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 23 października 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 16 listopada 2007 r.,

**oddala skargę kasacyjną; zasądza od P.-M. Spółki z o.o. z/s
w L. na rzecz Skarbu Państwa - Starosty Powiatu P. kwotę 7.200
(siedem tysięcy dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2007 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej P.-M. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 26 lipca 2007 r. w części oddalającej powództwo o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty Powiatu P. kwoty 243.788 zł z odsetkami ustawowymi tytułem zwrotu uiszczonych za lata 2004–2006 opłat za użytkowanie wieczyste gruntów bliżej określonych w uzasadnieniu wyroku.

Według ustaleń dokonanych w sprawie grunty, o które chodzi w sprawie, to szereg nieruchomości pozostających w użytkowaniu wieczystym powodowej Spółki. Co do części nieruchomości podstawą użytkowania wieczystego były decyzje uwłaszczeniowe, a co do części – umowa. Co do części nieruchomości zapadły prawomocne wyroki ustalające wysokość opłaty rocznej za użytkowanie wieczyste. Na gruntach pozostających w użytkowaniu wieczystym powodowej Spółki usytuowana jest bocznicą kolejowa użytkowana przez tę Spółkę. Spółka świadczy usługi w zakresie kolejowego przewozu towarów. Zasady eksploatacji bocznic regulowane są zawartymi przez nią umowami bocznicowymi.

Sąd Okręgowy uznał, że w sytuacji, gdy powodowa Spółka nadal związana jest umowami użytkowania wieczystego, których treść ukształtowana została początkowo decyzjami administracyjnymi a następnie prawomocnymi wyrokami, zapłacone przez powodową Spółkę opłaty z tytułu użytkowania wieczystego nie stanowiły nienależnego świadczenia (art. 410 § 2 k.c.), a ponadto, że ewentualny obowiązek zwrotu świadczenia wygasł (art. 409 k.c.).

Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu wyrażonego w sprawie przez sąd pierwszej instancji. Wydany przezeń wyrok uznał jednakże – mimo błędnego uzasadnienia – za odpowiadający prawu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powodowa Spółka nie spełnia wymogów pozwalających na uznanie jej za zarządcę infrastruktury kolejowej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym. Za infrastrukturę kolejową w rozumieniu tej ustawy należy zaś uznać tylko taką

infrastrukturę, która znajduje się w dyspozycji zarządcy. Powodową Spółkę nie obejmuje więc zwolnienie od opłat z tytułu użytkowania wieczystego gruntów, które nie są zajęte pod infrastrukturę kolejową (art. 8 powołanej ustawy). Sąd Apelacyjny powołał się ponadto na wykładnię systemową i celowościową przepisu zwalniającego od opłat z tytułu użytkowania wieczystego gruntów zajętych pod infrastrukturę kolejową i doszedł do wniosku, że nie obejmuje on gruntów zajętych pod bocznicę kolejowe.

Wyrok wskazany na wstępie zaskarżyła w całości skargą kasacyjną powodowa Spółka. Podstawę skargi stanowi naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 8 w zw. z art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym oraz art. 4 pkt 7 w zw. z art. 1 pkt 1, art. 2 pkt 2 oraz art. 4 pkt 10 tej ustawy. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku, orzeczenie co do istoty sprawy i uwzględnienie powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Działająca w imieniu pozwanego Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie od pozwanej Spółki kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważy, co następuje:

Przepisem mającym decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy jest art. 8 ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (obecnie tekst jedn.: Dz.U. z 2007, nr 16, poz. 94 ze zm.; dalej – „ustawa”), który stanowi: „Grunty zajęte pod infrastrukturę kolejową są zwolnione od opłat z tytułu użytkowania wieczystego”. W sprawie należało więc ustalić, czy grunty pozostające w użytkowaniu wieczystym powodowej Spółki, na których usytuowana jest bocznicę kolejowa użytkowana przez tę Spółkę, są gruntami zajętymi pod infrastrukturę kolejową. Pytanie postawione zaś ogólnie brzmi: czy grunty, na których usytuowana jest bocznicę kolejowa są gruntami zajętymi pod infrastrukturę kolejową. Dla wyjaśnienia treści kluczowych pojęć dla tego pytania nie jest miarodajne ich potoczne rozumienie. Zarówno bowiem pojęcie „infrastruktury kolejowej” jak i „bocznicę kolejowej” (oraz niektóre inne pojęcia) zostały bowiem zdefiniowane

w ustawie w jej art. 4 pkt 1 i 10, co oznacza, że pojęcia te użyte w ustawie należy w procesie stosowania tej ustawy rozumieć zgodnie z ich ustawową definicją.

Przed dalszymi rozważaniami należy zwrócić uwagę, że ustawą z dnia 16 grudnia 2005 r. o zmianie ustawy o transporcie kolejowym oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. z 2006 r. Nr 2, poz. 63), która weszła w życie dnia 9 lutego 2006 r., zmieniona została zawarta w art. 4 pkt 10 ustawy definicja „bocznicy kolejowej”. Ponieważ w sprawie chodzi o opłaty z tytułu użytkowania wieczystego za lata 2004–2006, dla kwestii zastosowania do tych opłat art. 8 ustawy potrzebne jest odniesienie się do przepisów tej ustawy w pierwotnym brzmieniu, jak i po wymienionej ich zmianie.

Według art. 4 ust. 1 ustawy użyte w niej określenie „infrastruktura kolejowa” oznacza „linie kolejowe oraz inne budowle, budynki i urządzenia wraz z zajętymi pod nie gruntami, usytuowane na obszarze kolejowym, przeznaczone do zarządzania, obsługi przewozu osób i rzeczy, a także utrzymania niezbędnego w tym celu majątku zarządcy infrastruktury”. Stosownie zaś do art. 4 pkt 10 ustawy w pierwotnym brzmieniu określenie „bocznica kolejowa” oznacza „linię kolejową służącą do załadunku i wyładunku wagonów oraz ich włączania do ruchu kolejowego”. Należy też zwrócić uwagę na art. 4 pkt 2 ustawy, stanowiący, że określenie „linia kolejowa” oznacza „tory kolejowe wraz z zajętymi pod nie gruntami oraz przyległy pas gruntu, a także budynki, budowle i urządzenia przeznaczone do prowadzenia ruchu kolejowego, wraz z zajętymi pod nie gruntami” i na art. 4 pkt 8 ustawy, stanowiący, że określenie „obszar kolejowy” oznacza „określony działkami ewidencyjnymi obszar, na którym usytuowane są linie kolejowe oraz inne budynki, budowle i urządzenia przeznaczone do zarządzania, eksploatacji i utrzymania linii kolejowych, a także służące do obsługi przewozu osób i rzeczy”. *Prima facie* można by zatem sądzić, że skoro infrastrukturą kolejową są m.in. linie kolejowe, a bocznica kolejowa jest linią kolejową, to bocznica kolejowa jest infrastrukturą kolejową. Wobec zaś tego, że według art. 4 pkt 10 ustawy po jego zmianie określenie „bocznica kolejowa” oznacza „infrastrukturę kolejową przeznaczoną do wykonywania załadunku i wyładunku wagonów oraz ich przemieszczania i włączania do ruchu po sieci kolejowej”, to bocznica kolejowa jest infrastrukturą kolejową. Zarówno według pierwotnego brzmienia ustawy jak i po jej

zmianie, grunty na których usytuowane są bocznic kolejowe należałoby zatem uznać za grunty zajęte pod infrastrukturę kolejową.

Nie można zaaprobować poglądu Sądu Apelacyjnego, że za infrastrukturę kolejową w rozumieniu ustawy należy uznać tylko taką infrastrukturę, która znajduje się w dyspozycji jej zarządcy. Wprawdzie w określeniu infrastruktury kolejowej zawartym w art. 4 pkt 1 ustawy mowa jest o „budowlach, budynkach i urządzeniach... przeznaczonych do zarządzania” (jak należy rozumieć – „Infrastrukturą kolejową”; zob. art. 4 pkt 7 ustawy zawierający określenie „zarządcy infrastruktury”) „a także utrzymania niezbędnego w tym celu majątku zarządcy infrastruktury”, ale przeznaczenie nie oznacza wykorzystywania zgodnie z przeznaczeniem. Poza tym z ustaleń stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku, nie wynika – wbrew zapatrywaniu Sądu Apelacyjnego – że powodowa Spółka nie jest zarządcą infrastruktury kolejowej w rozumieniu art. 4 pkt 7 ustawy, jeżeli by uznać, że infrastruktura ta obejmuje bocznic kolejowe.

Stanowisko zajęte w zaskarżonym wyroku co do tego, że grunty, na których usytuowane są bocznic kolejowe, nie są gruntami zajętymi pod infrastrukturę kolejową w rozumieniu art. 8 w zw. z art. 4 pkt 1 ustawy, należy jednakże podzielić.

Odnosząc się do ustawy w pierwotnym brzmieniu trzeba zauważyć, że określenie bocznic kolejowej w art. 4 pkt 10 odnosi się wyłącznie do linii kolejowej o przeznaczeniu wskazanym w tym przepisie. Określenie infrastruktury kolejowej zawarte w art. 4 pkt 1 ustawy obejmuje zaś pojęcie linii kolejowej, określone w art. 4 pkt 2 ustawy oraz innych składników infrastruktury i powiązane zostało ze wskazanym w tym przepisie ich przeznaczeniem, którym jest – mówiąc ogólnie – świadczenie przez transport kolejowy usług o charakterze powszechnym (według słów ustawy „przewóz osób i rzeczy”). Poza tym, objęcie pojęciem infrastruktury linii kolejowych usytuowanych na obszarze kolejowym wskazuje, że pojęcie to nie obejmuje bocznic kolejowych, będących liniami kolejowymi nieusytuowanymi na obszarze kolejowym. Sugeruje to, że za grunty zajęte pod infrastrukturę kolejową, które stosownie do art. 8 ustawy zwolnione są od opłat z tytułu użytkowania wieczystego, należy uznać tylko grunty, na których usytuowana jest linia kolejowa o przeznaczeniu wskazanym w art. 4 pkt 1 ustawy,

położone na obszarze kolejowym. Nie należą więc do nich grunty zajęte pod bocznicę kolejową. Przemawia za tym – trafnie zastosowana przez Sąd Apelacyjny – wykładnia celowościowa art. 8 ustawy. Trudno bowiem przypisać ustawodawcy intencję zwolnienia od opłat z tytułu użytkowania wieczystego gruntów wykorzystywanych w interesie użytkownika boczniczy kolejowej i służących do realizacji prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Aczkolwiek tylko pośrednio i przy uwzględnieniu różnicy między opłatą z tytułu użytkowania wieczystego a podatkiem od nieruchomości, również przemawia za tym powołane przez Sąd Apelacyjny zwolnienie od podatku od nieruchomości jedynie budowli kolejowych i zajętych pod nie gruntów wykorzystywanych wyłącznie na potrzeby publicznego transportu kolejowego (art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych, tekst jedn.: Dz.U. z 2006 r., Nr 121, poz. 844 w brzmieniu obowiązującym przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 7 grudnia 2006 r., Dz. U. Nr 249, poz. 1828). Rozumowanie to pozostaje aktualne także po zmianie określenia boczniczy kolejowej zawartego w art. 4 pkt 10 ustawy, mimo że według zmienionego brzmienia tego przepisu bocznicę kolejową zdefiniowano jako infrastrukturę kolejową.

Przy wykładni art. 8 ustawy nie można pominąć odniesienia się do regulacji, która obowiązywała przed jego wejściem w życie jak i do zmiany ustawy mogącej wpłynąć na jego rozumienie, która nastąpiła po roku 2006, a więc wprost nie dotyczy kwestii opłat z tytułu użytkowania wieczystego za okres będący przedmiotem sporu w sprawie, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna.

Tak więc stosownie do art. 6a ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o transporcie kolejowym (Dz.U. Nr 96, poz. 591 ze zm.), która obowiązywała do dnia 1 czerwca 2003 r. i z tym dniem uchylona została przez ustawę z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, grunty zajęte pod linie kolejowe były zwolnione od opłat z tytułu użytkowania wieczystego. Według definicji zawartej w art. 4 tej ustawy na jej użytek „linią kolejową” była „droga szynowa ...” (pkt 2), natomiast „bocznicą kolejową” była „boczną drogą szynową... która miała połączenie z linią kolejową” (pkt 3). Już więc tylko wykładnia literalna tych przepisów prowadziła do wniosku, że w rozumieniu ustawy bocznicza kolejowa, jako

boczna droga szynowa (która musiała jedynie mieć połączenie z linią kolejową), nie była linią kolejową, a zatem grunty, na których usytuowane były bocznice kolejowe, jako grunty, które nie były zajęte pod linie kolejowe, nie były zwolnione od opłat z tytułu użytkowania wieczystego.

Ustawą z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o transporcie kolejowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 191, poz. 1374), która weszła w życie dnia 2 listopada 2007 r., m.in. zmieniony został art. 4 pkt 2, 8 i 10 ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym i do art. 4 tej ustawy dodany został pkt 1a. Według art. 4 pkt 2 ustawy w nowym brzmieniu „linia kolejowa” to „droga kolejowa mająca początek i koniec wraz z przyległym pasem gruntu, na którą składają się odcinek linii, a także budynki, budowle i urządzenia przeznaczone do prowadzenia ruchu kolejowego wraz z zajętymi pod nie gruntami”. Stosownie zaś do nowego art. 4 pkt 1a ustawy „droga kolejowa” to „nawierzchnia kolejowa wraz z podtorzem i budowlami inżynierskimi oraz gruntem, na którym jest usytuowana”. Według pkt 10 ustawy w nowym brzmieniu „bocznicą kolejową” to „droga kolejowa połączona z linią kolejową i służąca do wykonywania załadunku i wyładunku wagonów lub wykonywania czynności utrzymaniowych pojazdów kolejowych lub postoju pojazdów kolejowych oraz przemieszczania i włączania pojazdów kolejowych do ruchu po sieci kolejowej; w skład bocznic kolejowej wchodzi również urządzenia sterowania ruchem kolejowym oraz inne urządzenia związane z bezpieczeństwem ruchu kolejowego, które są na niej usytuowane”. Wobec niezmienionego brzmienia art. 4 ust. 1 ustawy, zawierającego określenie infrastruktury kolejowej, jest więc jasne, że bocznicą kolejową, która nie została określona jako linia kolejowa, ale droga kolejowa połączona z linią kolejową, nie jest taką linią. Nie stanowi więc infrastruktury kolejowej, a zatem grunty, na których usytuowane są pod bocznicę kolejową, nie są zwolnione od opłat z tytułu użytkowania wieczystego. Za poprawnością takiej interpretacji świadczy uzasadnienie rządowego projektu zmiany ustawy, który stał się ustawą z dnia 19 września 2007 r. o zmianie ustawy o transporcie kolejowym oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy Sejmu V kadencji nr 2013). Choć nie jest ono klarownie sformułowane, wynika z niego, że celem zmiany było sprecyzowanie pojęć zdefiniowanych w ustawie, pozwalające na jednoznaczne przyjęcie,

że grunty, na których usytuowane są bocznicie kolejowe nie są zwolnione od opłaty z tytułu użytkowania wieczystego. Przemawia to za wyrażonym wyżej poglądem, że i przed tą zmianą norma o takiej treści zawarta była w ustawie. Trudno byłoby przyjąć i uzasadnić to racjonalnymi względami, że grunty, na których usytuowane są bocznicie kolejowe, zwolnione były od opłat z tytułu użytkowania wieczystego w okresie od dnia 1 czerwca 2003 r. do dnia 2 listopada 2007 r., podczas gdy wcześniej i później zwolnienie to ich nie obejmowało.

W świetle tego co powiedziano, skarga kasacyjna okazała się nie mieć uzasadnionych podstaw. Sąd Najwyższy zatem ją oddalił (art. 398¹⁴ k.p.c.) i na podstawie art. 108 § 1 zd. pierwsze w zw. z art. 98 § 1 i 3 i art. 99 k.p.c. w zw. z § 12 ust. 4 pkt 1 i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.) orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego.

(eb)